

Exist

Am câțiva anișori. Stau pe pervazul ferestrei, de jur-împrejur, jucării împrăștiate, turnuri din cuburi dărâmate, păpuși cu ochi zgâiați. În casă este întuneric, aerul din încăperi se răcește încetul cu încetul, își pierde strălucirea. Nu mai e nimeni acasă; au plecat, au dispărut, se mai aud încă tot mai slab vocile, târșăitul picioarelor, ecourile pașilor și un râs îndepărtat. În spatele ferestrei – curtea pustie. Întunericul se prelinge lin din cer. Se așterne peste toate ca o rouă neagră.

Cea mai supărătoare este nemișcarea: densă, vizibilă – crepusculul rece și lumina slabă a lămpilor cu vapori de sodiu, care e înghițită de beznă la nici un metru distanță de la sursă.

Nu se întâmplă nimic, marșul beznei se oprește în fața ușii casei, întregul vacarm al întunecimii amuțește, formează un caimac gros, ca pe laptele care se răcește. Contururile clădirilor pe fundalul cerului se întind la nesfârșit, își pierd treptat unghiurile ascuțite, canturile, marginile. Lumina care se stinge ia cu sine aerul – deja nu mai ai ce să respiri. Întunericul se infiltrează acum prin piele. Sunetele s-au încolăcit unul în jurul altuia, și-au retras ochii de melc; orchestra lumii a plecat și a dispărut în parc.

Seara aceasta este capătul lumii, l-am tatonat din întâmplare în timpul jocului, fără să vreau. L-am descoperit, deoarece m-au lăsat singură pentru o clipă, nu m-au păzit. E limpede că mă aflam într-o capcană,

închisă. Am câțiva anișori, stau pe pervazul ferestrei, mă uit la curtea încremenită. S-a stins lumina în bucătăria școlii, toată lumea a plecat. Plăcile de beton ale curții, însirobate în întuneric, au dispărut. Uși închise, obloane trase, jaluze coborâte. Aș vrea să plec, dar nu am unde. Numai prezența mea capătă contururi clare care tremură, se unduiesc și asta doare. Într-o singură clipă descopăr adevărul: deja nu mai e nimic de făcut – exist.

Cu lumea din cap

Prima mea călătorie am făcut-o pe câmpuri, pe jos. Multă vreme nimeni nu mi-a observat lipsa, de aceea am reușit să ajung destul de departe. Am traversat tot parcul, apoi – pe drumuri de țară, prin lanuri de porumb și lunci umede pline de bulbucel și zăbrelite cu șanțuri de ameliorare – am mers până pe malul râului. De altfel, râul și așa era pretutindeni în șesul acela, se infiltra pe sub căptușeala de iarbă, lingea câmpurile.

Când m-am urcat pe valul de apărare, am văzut panglica mișcătoare, drumul care ieșea în afara cadrului, în afara lumii. Și dacă cineva avea noroc, putea zări pe el șlepuri, bărci mari și plate care alunecau în ambele direcții, fără să bage în seamă malurile, arborii, oamenii care stăteau pe val, tratați deopotrivă ca puncte de orientare efemere, nedemne de luat în seamă, ca martori ai mișcării lor pline de grație. Visam ca, atunci când voi crește, să lucrez pe un astfel de șlep, ba și mai bine – să devin șlepușul însuși.

Nu era un râu mare, nu mai mare decât Odra; dar pe atunci și eu eram mică. Își avea propriul loc în ierarhia râurilor, fapt pe care l-am verificat mai târziu pe hărți, un râu destul de puțin important dar vizibil,

un fel de vicerege din provincie la curtea reginei amazoane. Însă mie îmi era mai mult decât de ajuns, mi se părea uriaș. Curgea după bunul plac, cursul îl avea de multă vreme neregulat, predispus spre inundații, nesocotit. În unele locuri de lângă mal se lovea de unele obstacole subacvatice și atunci se nășteau vârtejuri în apă. Curgea, defila, preocupat de propriile scopuri ascunse după linia orizontului, undeva departe în nord. Era imposibil să-ți oprești privirea asupra lui, fiindcă o ducea cu sine după orizont, până îți pierdeai echilibrul.

Preocupată de sine însăși, apa schimbătoare, călătore, în care nu poți niciodată intra de două ori, după cum aveam să aflu mai târziu, nu mă băga în seamă.

În fiecare an, râul încasa un preț piperat pentru că purta pe spinarea sa șlepurile – fiindcă an de an cineva se îneca în el, fie un copil care se scălda în zilele caniculare de vară, fie vreun bețivan care se rostogolea printr-o bizară întâmplare a sorții pe pod și, în ciuda balustradei, cădea în apă. Înecații erau mereu căutați îndelung și cu mare larmă, fapt care ținea toată regiunea în tensiune. Se organizau scufundări și se foloseau bărci cu motor militare. Din povestirile adulților la care am tras cu urechea, trupurile găsite erau umflate și livide – apa spăla din ele orice urmă de viață și estompa trăsăturile până-ntr-atât, încât rudele aveau probleme cu identificarea cadavrelor.

Stând pe dig, fixând cu privirea apa, mi-am dat seama că – în pofida oricăror pericole – întotdeauna e mai bine când cineva se află în mișcare decât atunci când stă pe loc; că e mai nobilă schimbarea decât statornicia; că tot ce e nemișcat va fi supus degradării, degenerării și se va preschimba în praf și pulbere, în timp ce tot ceea ce se află în mișcare va dura chiar și o eternitate. Din acel moment râul a rămas ca un ac înfipt în peisajul meu sigur, statornic al parcului, răsadnițelor, unde în rânduri sfioase intrau legumele,

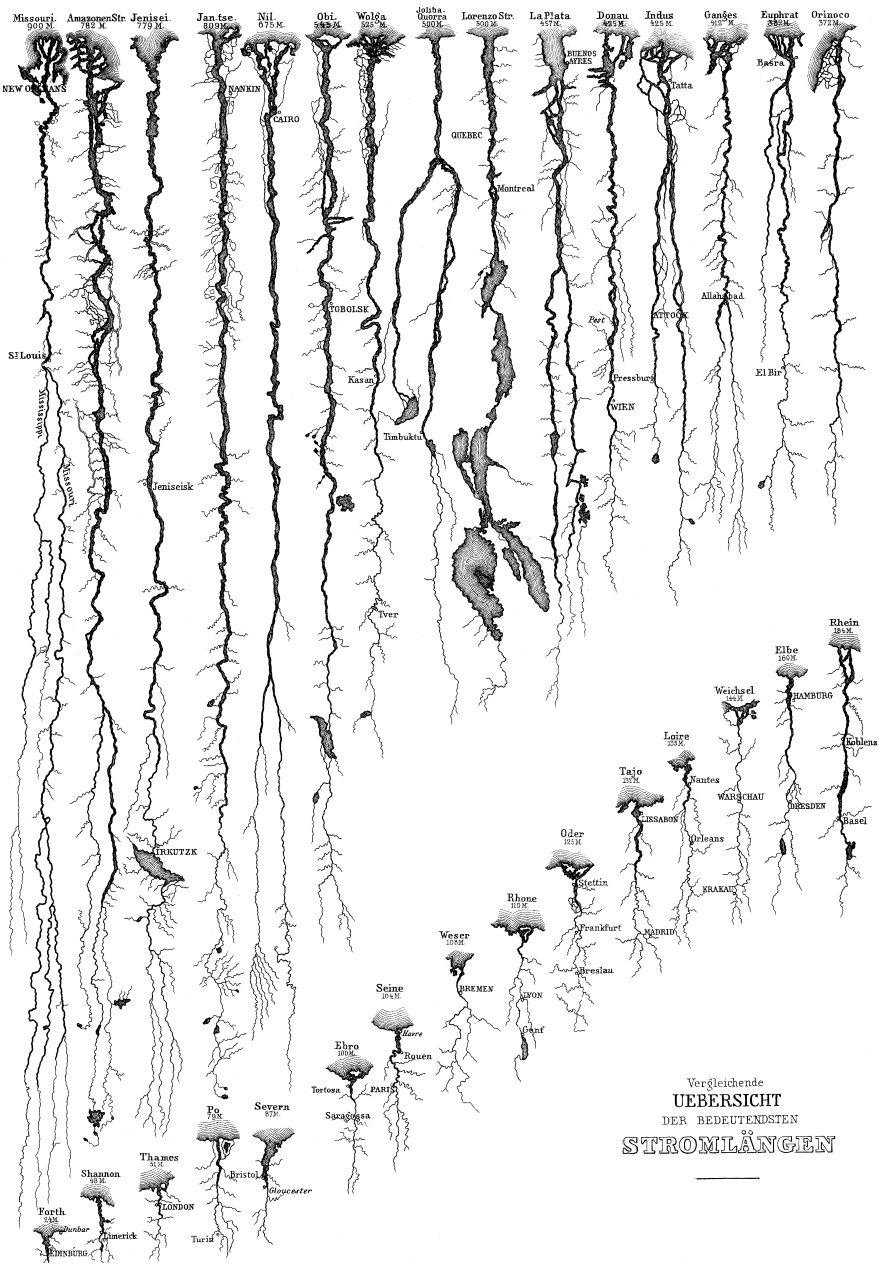
și al trotuarului din plăci de beton, pe care jucam șotron. Îl străpungea dintr-o parte în alta, jalona pe verticală o a treia dimensiune; făcea o gaură în el și lumea copiilor se dovedea doar o jucărie de cauciuc din care aerul ieșea cu șuierat.

Părinții mei nu erau întocmai un neam sedentar. De multe ori s-au mutat dintr-un loc în altul, până când, în cele din urmă, s-au oprit pentru mai multă vreme într-o școală din provincie, departe de un drum în toată regula și de o gară. O adevărată călătorie devenea însăși trecerea de hotar, adică excursia la oraș. Cumpărăturile, depunerea actelor la primărie, întotdeauna același frizer în piața primăriei, în același halat, spălat și băgat în clor fără efect, fiindcă vopsea de păr a clientelor lăsa pe el pete caligrafice, semne chinezești. Mama își vopsea părul, iar tatăl meu o aștepta în cafeneaua Nowa, la una dintre cele două mese așezate afară. Citea ziarul local, în care nesmintit cea mai interesantă era rubrica de criminalistică relatând despre jefuirea pivnițelor cu gemuri și castraveți murați.

Plecările lor turistice, în vacanță, cu skoda ticsită până la acoperiș, erau de temut. Erau îndelung pregătite, planificate în serile de sfârșit de iarnă, când zăpada abia a dispărut, dar pământul încă nu s-a trezit la viață; trebuia să așteptăm până avea să-și dea în sfârșit trupul plugurilor și săpăligilor, până se lăsa fecundat și apoi avea să le ocupe deja timpul de dimineața până seara.

Făceau parte din generația care mergea cu rulo-ta, trăgând după sine acel surogat al casei. Un aragaz de voiaj cu gaz, mese și scaune pliante. O frânghie de material plastic pentru întinsul rufelor în locurile de popas și clame de lemn. Mușamale pentru masă, impermeabile. Un set turistic pentru picnic – farfurii colorate de plastic, tacâmuri, solnițe și pahare.

Tata a cumpărat de undeva de pe drum, de la un târg de vechituri, unde lui și mamei le plăcea să

Vergleichende
UEBERSICHT
 DER BEDEUTENDSTEN
STROMLÄNGEN

meargă (atunci când nu se fotografiau în fața bisericilor și a monumentelor), un ceainic cazon – un instrument din aramă, un vas cu tub înăuntru, în care se băga o mână de vreascuri și se aprindea. Și cu toate că în locurile de camping aveai la dispoziție curent electric, în ibricul acela se fierbea apă, fumegând și zdrăngănind. Tata se apleca deasupra vasului fierbinte și asculta cu mândrie clocotul apei, pe care apoi o turna peste plicul de ceai – un adevărat nomad.

Se instalau în locuri stabile, în campinguri, mereu în compania altora la fel ca ei, stând la taclale cu vecinii peste șosetele întinse la uscat pe frânghiile corturilor. Traseele călătoriilor erau stabile cu un ghid, iar atracțiile însemnate cu sânguință. Până la prânz ne scăldam în mare sau în lac, iar după-amiaza porneam în excursie pe la monumentele antice ale orașelor, încheind cu cina – de cele mai multe ori, aceasta consta în mâncare la borcan: gulaș, chiftele, chifteluțe în sos de roșii. Mai trebuia doar să fie fier-te niște macaroane sau orez. O eternă chiverniseală a banilor, zlotul este slab, e bănuțul¹ lumii. Căutarea locurilor unde ne puteam conecta la curent electric și apoi strângerea catrafuselor fără tragere de inimă pentru a merge mai departe, dar mereu în orbita metafizică a casei. Nu erau niște călători adevărați, fiindcă plecau de acasă numai pentru a se întoarce. Și se întorceau de fiecare dată cu ușurare, cu sentimentul unei datorii bine îndeplinite. Se întorceau pentru a scoate din comodă un maldăr de scrisori și facturi. Pentru a spăla rufe. Pentru a-i plictisi de moarte cu arătatul fotografiilor pe prietenii care căscău pe furiș. Aici suntem la Carcassonne. Iar aici nevastă-mea, pe fundal se vede Acropole.

Apoi tot anul duceau o viață sedentară, o viață ciudată, când dimineața te întorci la lucrul din care te-ai

---

¹ În original, referire la groș, subdiviziune a zlotului (n. tr.).

oprit seara, unde hainele se impregnează cu mirosul propriei locuințe, iar tălpile bătătoresc neobosit cărări pe covor.

Viața asta nu e pentru mine. Se vede că-mi lipsea gena care face ca atunci când petreci mai mult timp într-un singur loc, să prinzi imediat rădăcini. Am încercat de mai multe ori, dar rădăcinile mele au fost întotdeauna superficiale și mă smulgea din pământ o pală cât de mică de vânt. Nu știam să încolțesc, eram lipsită de această abilitate a plantelor. Nu-mi trag seva din pământ, sunt un anti-Anteu. Eu îmi trag energia din mișcare – din zgâlțâitul autobuzelor, din hurelul avioanelor, din legănatul bacurilor și al trenurilor.

Sunt practică, scundă și bine organizată. Am un stomac mic, nepretențios, plămâni puternici, un abdomen solid și mușchii brațelor viguroși. Nu iau nici un fel de pastile, nu port ochelari, nu iau hormoni. Îmi tund părul cu mașina, o dată la trei luni, aproape nu folosesc cosmetice. Am dinți sănătoși, poate nu foarte egali, dar întregi, am o singură plombă veche, cred că în măseaua din stânga jos. Ficatul e normal. Pancreasul – normal. Rinichiul drept și stâng în extraordinară stare. Aorta mea abdominală este în limite normale. Vezica urinară – normală. Hemoglobina – 12,7. Leucocitele – 4,5. Hematocritul – 41,6. Trombocitele – 228. Colesterolul – 204. Creatinina – 1,0. Bilirubina – 4,2 și așa mai departe. IQ-ul meu – dacă ar fi să credem în așa ceva – 121; e suficient. Am imaginația spațială foarte bine dezvoltată, aproape eidetică, în schimb stau prost cu lateralizarea. Profilul personalității – instabil, probabil nedemn de toată încrederea. Vârsta – psihologică. Sexul – gramatical. Cărțile le cumpăr mai ales cu coperte necartonate pentru a le putea apoi lăsa fără regret pe peron, pentru alți ochi. Nu colecționez nimic.

Am terminat studiile, dar în esență nu am deprins nici o meserie, fapt pe care îl regret profund; străbunicul

meu a fost țesător, albea pânza țesută, întinzând-o pe coastă și expunând-o sub razele fierbinți ale soarelui. Mi-ar fi plăcut foarte tare să împletesc urzeala și firul de bătătură, dar nu există războaie de țesut mobile, țesutul e arta oamenilor sedentari. Când călătoresc împletesc pe andrele. Din păcate, în ultima vreme anumite linii aeriene interzic urcarea la bord cu andrele și croșetă. Nu am învățat, cum spuneam, nici o meserie, și totuși, în ciuda a ceea ce repetau mereu părinții mei, am reușit să supraviețuiesc, săvârșind pe drum diverse slujbe, fără să cad deloc la fund.

Când părinții mei s-au întors la oraș după un experiment romantic de douăzeci de ani, după ce îi extenuaseră secetele și gerurile, alimentația sănătoasă, care toată iarna bolea în pivniță, lâna de la propriile oi îngrămadită cu sânguință pe gâturile puilor de pernă și pe plăpumi, am primit de la ei niște bani și am pornit pentru prima oară la drum.

Lucram ocazional în locurile unde ajungeam. Într-o fabrică internațională de la periferia unei mari metropole am învățat să antene pentru iahturi exclusiviste. Eram acolo mulți asemenea mie. Eram angajați la negru, fără să fim întrebați ce origini și ce planuri de viitor aveam. Vinerea primeam plata pe o săptămână, iar cui nu-i convenea nu se mai arăta la față luna. Eram acolo viitori studenți în pauza dintre bacalaureat și examenele de admitere. Imigranți aflați încă pe drum spre țara ideală de undeva din Occident, unde domnește dreptatea, unde oamenii sunt ca frații și surorile, iar statul potent joacă rolul de părinte protector; fugari care se ascundeau de familiile lor – de soții, soți, părinți; îndrăgostiți nefericiți, deconcertați, melancolici și veșnic înghețați. Cei pe care îi urmărea legea, fiindcă nu reușiseră să-și achite creditele contractate. Hoinari, vagabonzi. Nebuni care după o nouă recidivă a bolii erau duși înapoi la spital, de unde

– prin forța unor dispoziții incerte – erau deportați în țara de origine.

Numai un indian lucra acolo permanent, de ani de zile, însă, la drept vorbind, situația lui nu se deosebea de a noastră. Nu avea nici asigurare, nici concediu. Lucra în tăcere, răbdător, în ritm constant. Nu întârzia niciodată, nu căuta niciodată motive să se învoiască. Am convins câteva persoane să înființăm un sindicat – erau vremurile Solidarității – fie și numai pentru el, dar nu a vrut. Emoționat de interesul pe care i l-am arătat, mă servea în fiecare zi cu curry picant, pe care îl aducea în sufertaș. Astăzi nici măcar nu-mi mai aduc aminte cum îl chema.

Am fost chelneriță, cameristă într-un hotel exclusivist și bonă. Am vândut cărți, am vândut bilete. Într-un teatru mic, vreme de un sezon, m-am angajat gardero-bieră și, în felul acesta, am rezistat toată iarna printre culise de pluș, costume grele, pelerine de atlas și peruci. După ce mi-am terminat studiile, am lucrat și ca pedagog, consultant de dezintoxicare, ba chiar în ultima vreme am lucrat și la o bibliotecă. Imediat ce reușeam să adun niște bani, o porneam din nou la drum.

Cu capul în lume

Am studiat psihologia într-un mare și sumbru oraș comunist, facultatea mea se afla într-o clădire care, în timpul războiului fusese sediul departamentului SS. Partea aceasta a orașului fusese construită pe ruinele ghetoului, lucru ușor observabil dacă te uitați cu atenție – întreg cartierul se afla la vreun metru deasupra restului orașului. Un metru de ruine. Niciodată nu m-am simțit bine acolo; printre blocurile noi și piațele mizere bătea mereu vântul, iar cel mai supărător îmi părea aerul geros, te mușca de față. În esență, acel

loc continua să fie, în ciuda reconstrucției lui, un spațiu al morților. Clădirea facultății mă bântuie și astăzi în vis – coridoarele lui late, ca săpate în piatră, lustruite de picioarele cuiva, marginile treptelor tocite, balustradele frecate de mâinile studenților, urme amprentate în spațiu. Poate de aceea ne bântuiau duhurile.

Când eliberam câte un șobolan în labirint, de fiecare dată era câte unul al cărui comportament nega teoriile și căruia puțin îi păsa de ipotezele noastre inteligente. Stătea pe labelle din spate, total dezinteresat de premiul care îl aștepta la capătul traseului experimental; potrivit priorităților reflexului lui Pavlov, ne măsura pe toți cu privirea, apoi se întorcea sau pornea fără grabă să cerceteze labirintul. Căuta ceva pe culoarele laterale, încerca să atragă atenția asupra sa. Chițăia dezorientat și atunci fetele, în pofida regulamentului, îl scoteau din labirint și-l lua în mâini.

Mușchii broaștei moarte, întinse pe masă, se contractau și se îndreptau sub imperiul impulsurilor electrice, dar nu într-un mod descris în manualele noastre – ne dădeau semnale, iar membrele executau gesturi evidente de amenințare și dispreț, care contraziceau convingerea consfințită în inocența mecanică a reflexelor fiziologice.

Aici ne învățau că lumea poate fi descrisă, ba chiar explicată cu ajutorul unor răspunsuri simple la întrebări inteligente. Că, în esența sa, lumea este nemișcată și inertă, că e guvernată de legi destul de simple care trebuie lămurite și indicate – de preferat cu ajutorul unei diagrame. Ni se cerea să desfășurăm experimente. Să formulăm ipoteze. Să le verificăm. Eram inițiați în tainele statisticilor, având credința că toate legitățile lumii pot fi perfect descrise cu ajutorul lor – că 90% este mult mai semnificativ decât 5%.

Însă astăzi știu un lucru: cel ce caută ordinea mai bine să evite psihologia. Să se hotărască mai bine asupra fiziologiei sau teologiei, cel puțin astfel va avea un

sprijin solid – fie în materie, fie în spirit; nu va aluneca pe terenul ezitant al psihicului. Psihicul este un obiect de cercetare foarte nesigur.

Aveau dreptate cei care spuneau că domeniul acesta de studiu nu îl alegi prin prisma viitoarei activități, din curiozitate sau din vocația de a le veni altora în ajutor, ci dintr-o altă pricină mult mai simplă. Bănuiesc că toți aveam un defect adânc ascuns, cu toate că neîndoielnic făceam impresia unor tineri inteligenți și sănătoși – defectul era ascuns, camuflat cu abilitate la examenele de admitere. Un ghem de emoții foarte strâns legat, bătut, asemenea acelor noduli ciudați care se descoperă uneori în corpul omenesc și pe care îi poți vedea în orice muzeu de anatomopatologie care se respectă. Dar poate că și examinatorii noștri erau oameni de aceeași speță și în realitate știau bine ce fac? Eram astfel urmașii lor. Când în anul II am discutat despre funcționarea mecanismelor de apărare și am descoperit cu admirație puterea acestei părți a psihicului nostru, am început să înțelegem că, dacă nu ar fi existat rațiunea, sublimarea, rezistența, toate aceste trucuri cu care ne hrănim singuri, dacă am fi capabili să privim lumea fără nici o măsură de protecție, cu îndrăzneală și bună-credință, ne-ar crăpa inima.

Am aflat la studii că suntem plămădiți din măsuri de apărare, din pavăză și armură, că suntem asemenea unor orașe a căror arhitectură se reduce la ziduri de apărare, turnuri și fortificații; suntem asemenea unor state de cazemate.

Toate testele, interviurile și experimentele le-am desfășurat în egală măsură pe noi înșine și, la sfârșitul anului III, știam deja să spun ce mă supără; era ca și cum aș fi descoperit propriul nume secret, cel sub care ești chemat la inițiere.

Nu m-am jucat prea mult cu meseria pentru care fusem formată. În timpul uneia dintre plecări, când am rămas fără bani într-un mare oraș și m-am angajat